

الحمد لله الرحمن الرحيم

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات و معارف اسلامی
گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

عنوان :

حکم رؤیت هلال از دیدگاه مذاهب اسلامی

استاد راهنما:

دکتر سیدحسین آل طاها

استاد مشاور:

دکتر عبدالحسین رضایی راد

نگارنده :

سید قاسم موسوی نسب

تیر ۱۳۹۲

باسمه تعالی

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

(نتیجه ارزشیابی پایان نامه ارشد)

پایان نامه آقای سیدقاسم موسوی نسب دانشجوی رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی

دانشکده الهیات و معارف اسلامی به شماره دانشجویی ۸۹۱۱۷۰۸

با عنوان :

حکم رؤیت هلال از دیدگاه مذاهب اسلامی

جهت اخذ مدرک: کارشناسی ارشد در تاریخ: ۹۲/۴/۱۱ توسط هیأت داوران مورد ارزشیابی قرار گرفت و با درجه..... تصویب گردید.

امضاء	رتبه علمی	اعضای هیأت داوران :
.....	استاد یار	استاد راهنما: دکتر سیدحسین آل طاها
.....	استاد یار	استاد مشاور: دکتر عبدالحسین رضایی راد
.....	استاد یار	استاد داور : دکتر خسرو نشان
.....	دانشیار	استاد داور : دکتر محمد حسین گنجی
.....	نماینده تحصیلات تکمیلی :
.....	استاد یار	۲. مدیرگروه: دکتر سید حسین آل طاها
.....	استاد یار	۳. معاون پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر مینا شمخی
.....	استاد	۴. مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه : دکتر رحیم پیقان

نام خانوادگی : موسوی نسب	نام: سید قاسم	شماره دانشجویی : ۸۹۱۱۷۰۸
عنوان پایان نامه : حکم رؤیت هلال از دیدگاه مذاهب اسلامی		
استاد راهنما: دکتر سید حسین آل طاها		
استاد مشاور: دکتر عبدالحسین رضایی راد		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی
تاریخ فارغ التحصیلی :	۹۲/۴/۱۱	تعداد صفحه: ۳۴۵
کلید واژه ها : کلیدواژه ها: هلال، رؤیت، استهلال، بیّنه، افق، تعمیم، محاق، حکم حکومتی		
چکیده :		
<p>یکی از مهم ترین مباحث در دین اسلام مقوله رؤیت هلال و اثبات این پدیده می باشد که شاید برجسته ترین مورد کاربرد این مهم در زمینه رؤیت هلال ماه مبارک رمضان و ماه شوال می باشد که به خاطر اهمیت این ماه ها رؤیت هلال آن از اهمیت بسزایی برخوردار است و اهل تسنن نیز علاوه بر ماه های مذکور در اثبات ماه ذیحجه و تشخیص اوقات حج توجه زیادی به اثبات اول ماه دارند. بحث ثبوت ماه از مباحثی است که همه ی انسان ها به نوعی به آن نیاز دارند، شریعت مقدس اسلام برخی از اعمال و عبادات را معلق به ثبوت هلال نموده است. مشهور فقهای فریقین رؤیت هلال را تنها ثبوت حلول ماه قمری دانسته و تمام احکام بر حلول ماه را مشروط به رؤیت مترتب کرده اند فقط در صورتی که رؤیت هلال به دلیل مانع خارجی امکان پذیر نباشد می توان به راه های دیگری مانند حجیت قول منجمین در محاسبات، مسئله تولد هلال، سن هلال، حکم حاکم و یا گذشت سی روز از اول ماه متوسل شد. برخی از مجتهدین، حکم حاکم برای دیده شدن هلال را کافی می دانند هر چند که حاکم شخصاً ندیده باشد و از راه های دیگر برایش یقین به رؤیت هلال حاصل شده باشد. در این پایان نامه به بررسی آراء و نظرات عالمان شیعه و عالمان غیرشیعه به صورت تطبیقی در مورد رؤیت هلال پرداخته می شود. همچنین به این موضوع که اثبات هلال از طریق چشم غیرمسلح مشخص می شود یا خیر می پردازیم و در نهایت به بررسی ملاک های اصلی فقها در اثبات حلول ماه و معیار متخصصین و فقهای عظام در رؤیت هلال و مسئله اختلاف افقها و اشتراط یا عدم اشتراط اتحاد آفاق، خروج هلال از محاق و اختلاف بین آفاق شرقی و غربی در رؤیت هلال نیز پرداخته می شود زیرا مهمترین عامل تعیین کننده در رؤیت هلال و آغاز ماه های قمری افق است هر نقطه ای روی کره زمین افق مخصوص به خودش را دارد فتوای مشهور فقها، رؤیت هلال را در هر شهری، تنها برای مردم همان منطقه و ساکنانی که با افق مزبور متحد و یا نزدیک به آن باشد معتبر می دانند و برخی از فقهای شیعه و سنی اتحاد و اشتراک آفاق را لازم نمی دانند و در هر نقطه ای از کره زمین رؤیت هلال ثابت شود برای سایر مناطق و نقاط کره زمین نیز اول ماه ثابت می گرد و عده ی دیگری از فقها برای اثبات اول ماه اشتراک آفاق را نیز لازم نمی دانند اما آن را مشروط به اشتراک در قسمتی از شب هر چند اندک، با مکان رؤیت متحد باشد آن شب برای همه ی مناطق عالم شب اول ماه می دانند.</p>		

تقدیم به:

ساحت مقدس دادگستر جهان حضرت بقیه الله الاعظم ولی عصر امام مهدی صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف ارواحنا لتراب مقدمه الفداء و به امید ظهور پرنور ایشان و همچنین تقدیم به روح پدر بزرگوارم که در زمان حیاتش مشوق اینجانب در کسب علم بوده و سزاوار والاترین تکریمند

تشکر

((من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق))

با تشکر و سپاس فراوان از زحمات اساتید فرهیخته‌ای که با راهنمایی‌های پدران خویشتان بنده را در نگارش این پایان‌نامه یاری کردند خصوصاً از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر سید حسین آل طه که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و همواره راهگشای نگارنده در اتمام و اكمال پایان‌نامه بوده است تقدیم و تشکر نمایم و با تقدیر شایسته از استاد گران قدر جناب آقای دکتر عبدالحسین رضایی راد که گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی‌های کارساز و سازنده بارور ساخته‌اند و در تدوین پایان‌نامه بنده را یاری نمودند و با تشکر فراوان از اساتید دانشمند و پر مایه‌ام جناب آقای دکتر خسرو نشان و جناب آقای دکتر محمدحسین گنجی که از محضر پرفیض تدریس شان بهره‌ها برده‌ام و همچنین از دل پرمهر مادر عزیز، دلسوز و مهربانم که همواره مدیون زحمات بی‌شائبه ایشان خواهم بود و از خانواده‌ام که آرامش روحی و آسایش فکری فراهم نمودند تا با حمایت‌های همه جانبه در محیطی مطلوب، مراتب تحصیلی و نیز پایان‌نامه درسی خود را به نحو احسن به اتمام برسانم تشکر می‌نمایم.

و با تشکر خالصانه خدمت همه اساتید دانشکده الهیات و معارف اسلامی و اساتید اینجانب که به نوعی مرا در به انجام رساندن این مهم یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی می‌نمایم .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اوّل مفاهیم و کلیات.....
۲	مقدمه.....
۶	بیان مسئله.....
۸	پرسش های تحقیق.....
۸	فرضیه ی تحقیق.....
۹	اهداف تحقیق.....
۱۰	روش اجرای تحقیق.....
۱۰	پیشینه موضوع.....
۱۲	قلمرو تحقیق.....
۱۳	ریشه ی هلال.....
۱۳	هلال و مشتقات آن در کتاب های لغت.....
۱۴	تسمیه هلال.....
۱۵	هلال در قرآن و احادیث.....
۱۹	«رؤیت» در روایات رؤیت هلال.....
۲۲	ماه و سال شمسی و قمری.....
۲۳	ماه و سال قمری.....
۲۵	مبانی تقویم هجری قمری.....

ب

- ۲۷..... تقویم هجری قمری هلالی
- ۲۷..... تقویم هجری قمری قراردادی
- ۲۸..... چرا در تقویم هجری قمری اختلاف پیش می آید
- ۲۹..... مقایسه‌ی تقویم هجری قمری و هجری شمسی
- ۳۰..... علم نجوم
- ۳۱..... ادله‌ی جواز علم نجوم برای اثبات رؤیت هلال
- ۳۲..... منظور از نجوم و روایاتی که دلالت بر مذموم بودن علم نجوم دارند
- ۳۴..... رؤیت هلال در علم نجوم
- ۳۵..... هلال و علمای ستاره شناسی
- ۳۶..... منشأ خلقت ماه
- ۳۸..... وضعیت ماه
- ۳۹..... مدار ماه
- ۴۰..... جهت‌یابی با استفاده از اهله‌ی ماه
- ۴۱..... عوامل نجومی موثر در رؤیت هلال
- ۴۲..... علت شروع سال قمری از اوّل ربیع الاول
- ۴۲..... اهمیت تاریخ قمری نسبت به تواریخ دیگر از نظر خداوند متعال در قرآن کریم
- ۴۳..... انواع هلال یا اهله‌ی ماه
- ۴۴..... انواع ماه‌های قمری
- ۴۴..... ماه قمری حسابی

- ۴۵..... ماه قمری متوسط.....
- ۴۵..... ماه قمری هلالی فلکی.....
- ۴۶..... ماه قمری هلالی شرعی.....
- ۴۷..... مقایسه‌ی اوقات غروب ماه و خورشید قبل و بعد از از قران نیرین.....
- ۵۰..... سن هلال.....
- ۵۱..... رؤیت پذیری هلال و مدت مکث.....
- ۵۲..... ارتفاع هلال از افق.....
- ۵۲..... تاثیر فاصله‌ی ماه از زمین در رؤیت هلال.....
- ۵۴..... رکوردهای رؤیت هلال.....
- ۵۵..... هلال و بدر چگونه تشکیل می‌شود.....

فصل دوم

- ۵۷..... رؤیت هلال و اعتبار آن با توجه به آرای علمای مذاهب اسلامی.....
- ۵۸..... رؤیت و اثبات هلال.....
- ۵۹..... معیارهای رؤیت هلال.....
- ۶۰..... معیار بابلی‌ها.....
- ۶۱..... ضوابط رؤیت هلال در دوره‌ی اسلامی.....
- ۶۳..... دلایل اعتبار رؤیت هلال.....
- ۶۴..... دلالت احادیث بر اعتبار رؤیت هلال.....
- ۶۵..... اتفاق فقها بر اعتبار رؤیت هلال.....

- ۶۷.....فروع رؤیت هلال
- ۶۷.....فرع اول: اعتبار یا عدم اعتبار انفراد در رؤیت هلال
- ۶۸.....دلایل اعتبار انفراد در رؤیت هلال
- ۶۸.....الف) اطلاق احادیث رؤیت هلال
- ۶۹.....ب) احادیث خاص در اعتبار انفراد در رؤیت هلال
- ۶۹.....ج) استدلال از قرآن کریم در اعتبار انفراد در رؤیت هلال
- ۷۰.....د) دلیل عقل و حجیت آن در اعتبار انفراد در رؤیت هلال
- ۷۱.....فرع دوم رؤیت، راهی علم آور.....
- ۷۲.....مویدها.....
- ۷۵.....قول هیوی در اثبات رؤیت هلال.....
- ۷۶.....دلایل و شواهد عدم اعتبار رؤیت هلال با چشم مسلح.....
- ۸۱.....برخی از ادله و شواهد عدم اعتبار رؤیت هلال با چشم مسلح.....
- ۸۳.....راه‌های ثابت شدن اول ماه.....
- ۸۴.....چند نکته.....
- ۸۷.....نقد یکی از فقهای معاصر در رؤیت هلال با چشم مسلح.....
- ۸۹.....مؤیدات و ادله اعتبار رؤیت هلال با چشم مسلح.....
- ۹۳.....رؤیت هلال قبل از زوال.....
- ۹۴.....بررسی روایات رؤیت هلال در طول روز.....
- ۹۵.....آراء فقهای امامیه و فقهای عامه درباره رؤیت هلال در روز.....

۹۹..... طرق غیرمعتبره در ثبوت اوّل ماه

۱۰۰..... راه های غیرمشهور در ثبوت اوّل ماه

۱۰۰..... رؤیت هلال پیش از ظهر

۱۰۰..... تطویق هلال (تطوق) و غیبوت شفق

۱۰۳..... دیرغروب کردن ماه

۱۰۳..... تعارض شهادت شهود با راصدین دیگر و نظر منجمین

۱۰۴..... ضابطه‌ی تکوینی برای اثبات اوّل ماه

۱۰۵..... دیده شدن ماه در شب سیزدهم به صورت بدر

۱۰۵..... مبانی فقهی رؤیت هلال

فصل سوم

بررسی طرق اثبات رؤیت هلال در مذاهب اسلامی

۱۰۸..... معنای لغوی بینه

۱۰۸..... معنای بینه در اصطلاح فقه

۱۰۹..... معنای بینه در قرآن

۱۰۹..... معنای بینه در روایات

۱۱۰..... معنای بینه از دیدگاه فقها

۱۱۱..... مفهوم عدالت

۱۱۲..... معنای شهادت در رؤیت هلال

۱۱۳..... ویژگی‌ها و شرایط شهادت در رؤیت هلال

- عدالت..... ۱۱۳
- ذکوریت..... ۱۱۴
- توافق دراوصاف در رؤیت هلال..... ۱۱۴
- شهادت بر رؤیت در اثبات هلال..... ۱۱۵
- حجت بودن بینه در اثبات هلال..... ۱۱۶
- دیدگاه‌های فقهای شیعه از شیخ صدوق تا مراجع معاصر درباره‌ی حجت بودن بینه در اثبات هلال..... ۱۱۷
- آراء فقهای شیعه پیرامون تعداد شاهدان رؤیت هلال..... ۱۲۲
- شهادت یک عادل در ثبوت رؤیت هلال..... ۱۲۲
- شهادت پنجاه شخص عادل در ثبوت رؤیت هلال..... ۱۲۳
- عدم ثبوت صرف بینه در رؤیت هلال..... ۱۲۵
- ثبوت رؤیت صرف بینه (دو شاهد) در رؤیت هلال..... ۱۲۵
- آراء فقهای عامه پیرامون تعداد شاهدان رؤیت هلال..... ۱۲۶
- قلمرو حجت بینه در رؤیت هلال..... ۱۳۱
- مسائلی پیرامون بینه (فروع بینه)..... ۱۳۱
- شهادت بر شهادت در اثبات رؤیت هلال..... ۱۳۲
- علم آور بودن بینه در ثبوت اول ماه..... ۱۳۳
- تواتر و معنای آن از نظر فقها..... ۱۳۴
- تعریف شیاع در آثار فقها..... ۱۳۵

- ۱۳۶..... استقلال یا وحدت تواتر و شیاع از نظر فقها
- ۱۳۷..... دلایل حجیت تواتر و شیاع مفید علم
- ۱۳۸..... شیاع ظنی در رؤیت هلال
- ۱۳۹..... دلایل حجیت شیاع ظنی
- ۱۳۹..... دلیل روایات در حکم به ثبوت هلال
- ۱۴۰..... سیره ی عقلا در حکم به ثبوت هلال
- ۱۴۱..... نقد و بررسی و دلایل شیاع ظنی
- ۱۴۲..... اثبات هلال با گذشت سی روز
- ۱۴۴..... دلایل اعتبار گذشت سی روز
- ۱۴۴..... دلیل اجماع در اعتبار گذشت سی روز
- ۱۴۵..... دلیل روایات در اعتبار گذشت سی روز
- ۱۴۶..... علم عرفی (علم عادی) در اعتبار گذشت سی روز
- ۱۴۶..... سایر دلایل فقها بر گذشت سی روز
- ۱۴۷..... عدد و رؤیت
- ۱۴۹..... مسائلی پیرامون قاعده گذشت سی روز و فروع آن
- ۱۴۹..... فرع اول:
- ۱۵۰..... فرع دوم:
- ۱۵۱..... فرع سوم:
- ۱۵۱..... فرع چهارم:

تحقیق درباره‌ی احادیث پنج‌گانه اثبات رؤیت هلال..... ۱۵۲

مسائلی پیرامون ثبوت هلال از دیدگاه مذاهب اسلامی..... ۱۵۵

فصل چهارم

حکم حکومتی و جایگاه آن در اثبات رؤیت هلال

تعریف حکم حکومتی ۱۵۹

نقد و بررسی..... ۱۶۲

مصادیق حکم حکومتی ۱۶۳

یادآوری چند نکته در مورد احکام حکومتی..... ۱۶۵

ویژگی‌های حکم حکومتی در رؤیت هلال..... ۱۶۵

مبنای صدور حکم حکومتی در رؤیت هلال..... ۱۶۶

نظریه‌ها درباره‌ی نسخ حکم حکومتی..... ۱۶۷

نظریه‌ی اوّل : احکام حکومتی، از احکام اولیه‌اند..... ۱۶۷

نظریه‌ی دوم: احکام حکومتی، احکام ثانویه‌اند..... ۱۶۸

نظریه‌ی سوم: میان احکام ثانویه و احکام حکومتی، نسبت عموم و خصوص من وجه است..... ۱۷۰

نظریه‌ی چهارم: احکام حکومتی، نه از احکام اولیه‌اند و نه از احکام ثانویه (نظریه‌ی مختار)..... ۱۷۰

دو نکته در مورد تعارض حکم حکومتی..... ۱۷۲

جایگاه حاکم اسلامی، در اثبات اوّل ماه و حکم وی به ثبوت هلال..... ۱۷۳

آیا حکم حاکم، به ثبوت هلال، حجّیت دارد یا خیر؟..... ۱۷۳

عدم حجّیت حکم حاکم در ثبوت رؤیت هلال..... ۱۷۵

- دلائل عدم حجیت حکم حاکم در ثبوت رؤیت هلال..... ۱۷۶
- نقد و بررسی..... ۱۷۸
- حجیت حکم حاکم در ثبوت رؤیت هلال از دیدگاه مذاهب اسلامی..... ۱۸۱
- دلائل حجیت حکم حاکم در رؤیت هلال..... ۱۸۴
- عموم و اطلاقات در رؤیت هلال..... ۱۸۴
- جایگاه حکم حاکم و شیوهی فقها در کتابهای فقهی اثبات رؤیت هلال..... ۱۸۶
- روایات خاصه بر حجیت حکم حاکم در اثبات رؤیت هلال..... ۱۸۹
- جایگاه حکم حاکم در سیره‌ی مسلمانان جهت اعلان رؤیت هلال..... ۱۹۱
- سیره‌ی حضرت رسول اکرم(ص) جهت اعلان رؤیت هلال..... ۱۹۱
- سیره‌ی خلفا جهت اعلان رؤیت هلال..... ۱۹۳
- سیره‌ی ائمه‌ی اطهار علیهم السلام جهت اعلان رؤیت هلال..... ۱۹۴
- حکم استهلال..... ۱۹۶
- نتیجه..... ۲۰۰
- مصحلت جامعه‌ی اسلامی چیست؟ و آیا هلال از امور حسبیه است؟..... ۲۰۰
- آراء دیگری در خصوص حکم حاکم در ثبوت هلال..... ۲۰۲
- اصالت حکم حاکم در اثبات رؤیت هلال..... ۲۰۲
- قول به تفضیل حکم حاکم در ثبوت هلال..... ۲۰۳
- تفصیل بین هلال رمضان و شوال..... ۲۰۳
- حکم اعلام رؤیت هلال و چگونگی بیان حکم توسط حاکم..... ۲۰۴

- نتیجه..... ۲۰۸
- چه کسی باید ثبوت هلال را اعلام کند؟..... ۲۰۸
- یک: روایات..... ۲۰۸
- دو: سیره..... ۲۱۰
- سه: حفظ وحدت..... ۲۱۰
- چهار: دیدگاه های فقیهان بزرگ..... ۲۱۰
- گستره و قلمرو نفوذ حکم حاکم در رؤیت هلال..... ۲۱۲
- احکام ولایی حاکم در رابطه با سایر فقها در اثبات رؤیت هلال..... ۲۱۴
- احکام ولایی حاکم، ممکن است در رابطه با سایر فقها چند صورت داشته باشد؟..... ۲۱۵
- حرمت نقض حکم حاکم در ثبوت رؤیت هلال..... ۲۱۶
- ادله ی عدم جواز نقض حکم حاکم در ثبوت رؤیت هلال..... ۲۱۷
- موارد جواز نقض حکم حاکم ۲۱۸
- حکم حاکم اهل سنت در ثبوت هلال..... ۲۱۹
- ادله ی حجیت حکم حاکم اهل سنت در ثبوت هلال..... ۲۲۲
- سیره ی ائمه ی اطهار علیهم السلام در هماهنگی با حکام غاصب در ثبوت رؤیت هلال..... ۲۲۴
- دلایل قائلان به عدم اجزا..... ۲۲۷
- برخی از دلایل قائلان به عدم اجزاء به شرح ذیل است..... ۲۲۷
- دلایل قائلان به اجزاء..... ۲۲۸
- برخی از ادله قائلان به اجزاء..... ۲۲۹

۲۳۲..... بعضی از مسائل تقیه.....

۲۳۳..... احکام حکومتی فقها و حکم رؤیت هلال و اعلان عیدفطر.....

۲۳۴..... عبادات.....

۲۳۶..... نقد و بررسی.....

۲۳۸..... حکمت جعل عیدفطر.....

فصل پنجم

۲۴۰..... افق های متعدد در رؤیت هلال افقها.....

۲۴۲..... نظریه ی مشهور در اثبات رؤیت هلال.....

۲۴۳..... نظریه ی غیرمشهور در اثبات رؤیت هلال.....

۲۴۵..... نظر فقهای عامه در اثبات رؤیت هلال.....

۲۴۷..... خلاصه نظرات و اختلاف دیدگاه های فقهای شیعه و اهل سنت در تعمیم و عدم تعمیم.....

۲۴۸..... معیار در نزدیکی و دوری شهرها.....

۲۵۰..... اختلاف در طلوع و غروب خورشید.....

۲۵۱..... اسباب اختلاف رؤیت و تأثیر آن در اتحاد و اختلاف آفاق.....

۲۵۱..... ۱- اختلاف طول شهرها.....

۲۵۱..... ۲- فاصله ی هزار میل.....

۲۵۱..... ۳- اختلاف عرض شهرها.....

۲۵۲..... ۴- تفاوت در عرض جغرافیایی بین دو شهر، به میزان ۱۵ درجه.....

- ۵-فاصله ی بین دو شهر به اندازه هشت فرسخ شرعی باشد..... ۲۵۲
- ۶-عوامل فیزیکی و امکان رؤیت با نبود مانع..... ۲۵۳
- ۷-بلادی که عوارض طبیعی دارند و اختلاف اقالیم و تفاوت مناظر..... ۲۵۴
- ۸-عدم ضابطه ی کلی و معیار منزله و مرحله..... ۲۵۴
- دلایل قائلان به عدم تعمیم..... ۲۵۶
- استناد به قرآن کریم در عدم تعمیم ثبوت هلال..... ۲۵۶
- استناد به روایات در عدم تعمیم ثبوت هلال..... ۲۵۷
- الف) بررسی روایات رؤیت هلال در نظریه ی مشهور..... ۲۵۸
- ب) بررسی روایات شهادت به رؤیت در نظریه ی مشهور..... ۲۵۹
- قیاس رؤیت هلال به طلوع و غروب خورشید در عدم تعمیم رؤیت ۲۶۱
- استفاده از دلیل عقل در اثبات نظریه ی عدم تعمیم رؤیت..... ۲۶۳
- سیره ی مسلمانان در اثبات رؤیت هلال طبق نظریه ی مشهور ۲۶۴
- بررسی قائلین به اجماع نسبت به قول به عدم تعمیم در رؤیت هلال..... ۲۶۵
- دلیل «شهرت» در قول به عدم تعمیم در رؤیت هلال..... ۲۶۶
- استناد به روایت کُریب برای عدم تعمیم رؤیت هلال..... ۲۶۷
- دلایل تعمیم ثبوت هلال یا دلایل دیدگاه غیرمشهور..... ۲۷۱
- استناد به قرآن کریم در تعمیم ثبوت هلال..... ۲۷۱
- استناد به اطلاق روایات، جهت اثبات نظریه ی تعمیم رؤیت هلال..... ۲۷۳
- استناد به اطلاق رؤیت جهت اثبات نظریه ی تعمیم رؤیت هلال..... ۲۷۵

- ۲۷۶.....استناد به اطلاق روایات بینه در اثبات نظریه ی تعمیم رؤیت هلال
- ۲۷۸.....استناد به روایات خاصه در اثبات نظریه تعمیم در رؤیت هلال
- ۲۸۲.....ادله ی اینکه رؤیت طریقت دارد نه موضوعیت برای اثبات نظریه ی تعمیم
- ۲۸۵.....رد ادعای انصراف
- ۲۸۵.....نمونه ای از رساله های موید نظریه ی تعمیم رؤیت
- ۲۸۶.....برخی از فقیهان موید نظریه تعمیم رؤیت
- ۲۸۷.....دلایل و مؤیدات نظریه ی تعمیم در ثبوت رؤیت هلال
- ۲۸۹.....استناد به وحدت ليله القدر جهت تأیید نظریه ی تعمیم
- ۲۹۲.....استناد به وحدت عیدفطر و قربان جهت تأیید نظریه ی تعمیم
- ۲۹۴.....استناد به دعای سمات در تأیید نظریه ی تعمیم
- ۲۹۵.....استناد به سیره حضرت رسول اکرم(ص) در تأیید نظریه ی تعمیم
- ۲۹۷.....استناد به ضابطه تقسیم آفاق و علم در تأیید نظریه ی تعمیم
- ۲۹۹.....استناد به وحدت امت اسلامی و مذاق شرع در تأیید نظریه ی تعمیم
- ۳۰۱.....استناد به عدم معیار برای دوری و نزدیکی شهرها در تأیید نظریه تعمیم
- ۳۰۲.....استناد به حرمت روزه در روز عیدفطر و قربان برای تأیید نظریه ی تعمیم
- ۳۰۳.....استناد به پیامدهای ناگوار عدم پذیرش نظریه تعمیم برای تأیید نظریه ی تعمیم
- ۳۰۶.....استناد به وحدت خسوف(ماه گرفتگی) برای تأیید نظریه ی تعمیم
- ۳۰۶.....تلاش ها و راه حلها برای رفع مشکل رؤیت هلال با استناد به نظریه ی تعمیم
- ۳۰۸.....پیشنهادات

نتیجه گیری	۳۱۰
ضمائم	
(عکس)	۳۱۴
تصاویر مرتبط با رؤیت هلال ماه	۳۱۴
فهرست منابع	۳۲۱
(الف) منابع فارسی	۳۲۱
(ب) منابع عربی	۳۲۶
(ج) سایت پایگاه های اینترنتی	۳۴۱
(د) مجلات، مقالات، رساله ها و نشریات	۳۴۱
(ه) پایان نامه ها	۳۴۲
(و) فرهنگ های لغت	۳۴۳
لغت نامه های فارسی	۳۴۳
لغت تامه های عربی	۳۴۳